

1. Por que a Revolución francesa puxo as bases do mundo contemporáneo?

A CIDADANÍA E A SOBERANÍA POPULAR

A Revolución francesa (1789-1799) venceu as resistencias dos absolutistas, liquidou os privilexios e estamentos, e abriulle as portas aos dereitos e liberdades. Coa aprobación da Constitución e da Declaración de Dereitos, as persoas pasaron de ser súbditos do rei e dos señores a ser cidadáns con dereitos e deberes, iguais ante a lei e con capacidade de soberanía.

Pero iso non significou que estes dereitos e liberdades se consolidasen e se estendesen de forma inmediata. O sufraxio universal masculino experimentado xa no 1792 permitiu exercer a soberanía popular, pero impúxose o sufraxio censatario, que discriminaba os homes pola súa riqueza e as mulleres polo xénero, e restrinxía o dereito a voto dos cidadáns propietarios.

Claire Lacombe, unha actriz francesa, fundou no 1791 un club patriótico de mulleres: a Sociedade de Republicanas Revolucionarias.

Olimpia de Gouges foi unha escritora e militante feminista que tomou parte na Revolución e redactou un proxecto de Declaración de Dereitos da Muller e da Cidadá (1791).

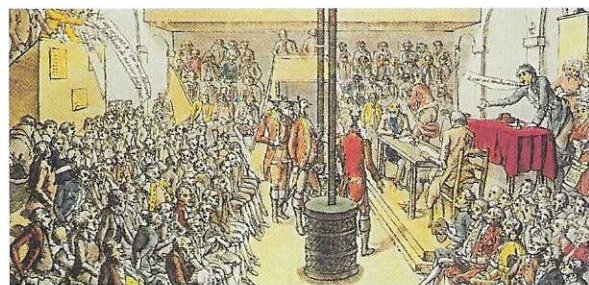
Foi acusada de realista e guillotínada en 1793 por opoñerse á pena de morte contra Luís XVI.

Non contentos os homes con reservarse os empregos, as honras, as utilidades, nunha palabra, todo o que poden animar a súa aplicación e desvelo, desposuíron as mulleres ata da compra-cencia que resulta de ter un entendemento ilustrado. Nacen, e críanse na ignorancia absoluta: aqueles desprézanos por esta causa, elas chegan a persuadirse que non son capaces doutra cousa e coma se tivesen o talento nas mans, non cultivan outras habilidades que as que poden desempeñar con estas (...). Rectifiquen os homes primeiro a súa estimación (...), e non dubiden que se reformarán os vicios de que se queixan. Namentres non se faga causa ás mulleres, que só coidan de adornar o corpo, porque ven que este é o ídolo, ao que eles dedican os seus incensos.

AMAR y BORBÓN, Josefa: *Discurso en defensa do talento das mulleres e da súa aptitude para o goberno, e outros cargos en que se empregan homes*, 1786.

OS NOVOS SISTEMAS POLÍTICOS

A vida política dos sistemas democráticos véculase a través dos partidos políticos, que tiveron un antecedente claro nos clubs creados durante a Revolución. Os cidadáns que defendían ideas e propostas semellantes agrupáronse en sociedades para participar na política e influír na Asemblea.

A condición de cidadanía cambiou a organización do Estado e requiriu a división de poderes (lexislativo, executivo e xudicial), así como unha Constitución que establecese os dereitos, liberdades e obrigas dos cidadáns. Esta é a **base das democracias actuais**.

Durante a Revolución, o novo sistema político desenvolveuse baixo unha **monarquía parlamentaria** (o xefe de Estado era o rei, sometido á lei) e unha **república** (o presidente era elixido). Estas formas de Estado continúan caracterizando os sistemas democráticos actuais. Tamén encontramos a **ditadura** dos xacobinos, na que os gobernantes concentraron todo o poder; e, posteriormente, o **sistema autoritario** de Napoleón, cunha limitada división de poderes e o protagonismo do xefe do Estado. Son precedentes de sistemas actuais contrarios á democracia representativa.

A IMPORTANCIA DO ESTADO

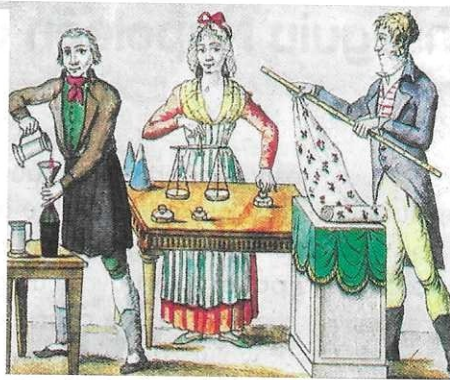
As xurisdicións e as guerras privadas desapareceron e a capacidade de facer leis e normas para toda a nación pasou a ser competencia exclusiva do Estado. Este medrou de forma progresiva, alimentado economicamente pola extensión dos impostos.

O Estado dotouse dunha **administración** pública para facilitar a xestión dos asuntos públicos e procedeu á división do territorio en departamentos e á creación de concellos.

Así mesmo, liberalizou a vida económica, polo que protexeu a **propiedade privada**, suprimiu os gremios e decretou a liberdade de empresa e de comercio (**liberalismo económico**). Elimináronse as aduanas interiores que gravaban o transporte de mercadorías e dificultaban o comercio e unificáronse os sistemas de pesos e medidas para facilitar os intercambios.

O Estado interveu na regulación do mercado libre mediante os prezos e os salarios, e pasou a regular determinados aspectos da vida económica para garantir a subsistencia dos cidadáns.

A Revolución separou a Igrexa do Estado, que deixou de ter unha relixión oficial, fíxose laico e comprometeuse a preservar a liberdade de cultos. Iso repercutiu na educación, ata entón en mans da Igrexa, que pasou a ser considerada como un dereito garantido polo Estado (**ensino público**).

Para facilitar o comercio, en 1790 instaurouse un sistema de pesos e medidas único para toda Francia. Na imaxe, do 1793, ilústranse o litro, o gramo e o metro.

O ensino público

Aos cinco anos, a patria recibirá os nenos de mans da natureza e aos 12 anos devolveraos á sociedade. Esta é a mellor idade para que reciban a instrución pública necesaria para a súa formación.

Aos doce anos é a idade de aprender os diferentes oficios, porque o corpo, xa robusto, pode comezar a aplicarse nos traballos da agricultura ou calquera outro. Tamén se acha formado o espírito para o estudo das belas artes e das ciencias (...).

Plan de Educación Lepeletier, 1793.

Pero... unha herdanza que non gusta a todos

O legado progresista da Revolución francesa, que sería a base das sociedades democráticas contemporáneas, tivo que vencer moitas resistencias para facerse realidade. Primeiro, as dos absolutistas e, posteriormente, as dos sectores reaccionarios e conservadores, que dificultaron o seu desenvolvemento. Estas resistencias perduraron ata o noso presente, xa que aínda se poñen trabas á súa plena vixencia.

Analizo e comprendo

1. Xustifica, con exemplos destas dúas páxinas, por que se considera que a Revolución francesa sentou as bases dos sistemas democráticos e da sociedade contemporánea.

Asumo un compromiso colectivo

2. Le o texto de Josefa Amar y Borbón, busca a súa biografía, e responde as seguintes cuestións:
 - Que denuncia a autora do texto?
 - A que época corresponde este escrito?
 - Por que se produce esta situación?
 - Que propón para superar a desigualdade?
3. "Liberdade, igualdade e fraternidade" sintetizan os principios básicos da Revolución:
 - Cres que a herdanza da Revolución segue vixente hoxe en día? Que aspectos destacarías como os máis universais e atemporais?
 - Cres que algúns deles están en perigo hoxe en día? Como formularías a súa defensa?

2. Como conseguiu Napoleón dominar Europa?

Napoleón tomou o poder...

Na Francia do 1795, a burguesía moderada tomou de novo o control da Revolución que se iniciou no 1789 e que neses momentos estaba en mans do sector máis radical. Unha Constitución outorgoulle o poder executivo a un goberno colexiado, o **Directorio**, co obxectivo de consolidar os principios máis moderados da Revolución.

Pero o novo **Directorio** viviu nunha permanente inestabilidade ao ter que facer fronte tanto á oposición da aristocracia, que pretendía instaurar a monarquía e recuperar os seus privilexios, como á das clases populares.

Nese contexto de crise no 1799, un mozo xeral, **Napoleón Bonaparte**, protagonizou un golpe de estado co apoio de boa parte da burguesía, que puxo fin ao Directorio e clausurou a Revolución. A súa intención era consolidar os principios moderados da revolución do 1789.

... estableceu un goberno personalista e autoritario...

Napoleón considerábase herdeiro dos cambios producidos entre 1789 e 1791. O seu obxectivo era reafirmar ante o mundo a grandeza dunha nova Francia que acabara co feudalismo e co absolutismo, consolidara unha revolución e aspiraba a ser a máxima potencia europea.

O **Consulado** (1799-1804) quedou estipulado nunha nova Constitución, que non incorporaba ningunha declaración de dereitos, e outorgaba ao poder executivo un forte predominio sobre os demais poderes. As liberdades quedaron moi limitadas e impúxose a censura na opinión pública.

Napoleón, nomeado primeiro cónsul, asumiu a maioría de atribucións (promulgar leis, nomear e destituír membros do goberno, do exército e da administración...), o que configurou unha ditadura personalista.

... que consolidou unha nova Francia...

Sobre estas bases, Napoleón propúxose reorganizar a nova Francia e emprendeu unha serie de reformas:

- Organizou a administración creando os prefectos, representantes do Estado nos departamentos en que se dividiu Francia para facer cumprir as ordes do goberno.
- Para educar os funcionarios e crear unha elite profesional preparada fundáronse os liceos (escolas públicas).
- Restableceu as relacións coa Igrexa católica cun Concordato (1801) que admitía a tolerancia relixiosa.
- Promulgou tres códigos: o Civil (1804), o de Comercio (1807) e o Penal (1810). Con eles confirmábanse a igualdade ante a lei, o dereito de propiedade, a liberdade individual e o libre acceso aos cargos públicos.

Napoleón Bonaparte naceu en 1769 en Córsega nunha familia da pequena nobreza rural. Iniciou a súa carreira militar sendo moi novo e obtivo grandes éxitos nas campañas militares realizadas durante o Directorio.

Napoleón

tiching.com/789720

O CÓDIGO CIVIL NAPOLEÓNICO E A MULLER

- ▶ Recoñécese os dereitos de calquera cidadá francés, pero restrínxense ao mínimo os dereitos das mulleres.
- ▶ O marido debe manter economicamente a muller casada e esta debe obedecer o seu marido.
- ▶ A autoridade (patria potestade) sobre os fillos recae no pai.
- ▶ O marido debe administrar os bens da súa muller e os da familia.
- ▶ A muller necesita a autorización do seu marido para todo acto xurídico (actuar como donante nun xuízo) e para traballar.
- ▶ A muller non pode contratar nin dispoñer dos seus bens sen consentimento do seu cónxuge.
- ▶ O adulterio feminino é máis grave penalmente ca o masculino.

...e rematou nun imperio á conquista de Europa

No 1804, Napoleón sentía tan poderoso, que se fixo co-
mo **emperador** polo Papa. Ademais, iniciou a conquista
de Europa cun grande exército que utilizou novos e efi-
caces métodos militares. O seu obxectivo era a crea-
ción dun imperio do que Francia sería o centro.

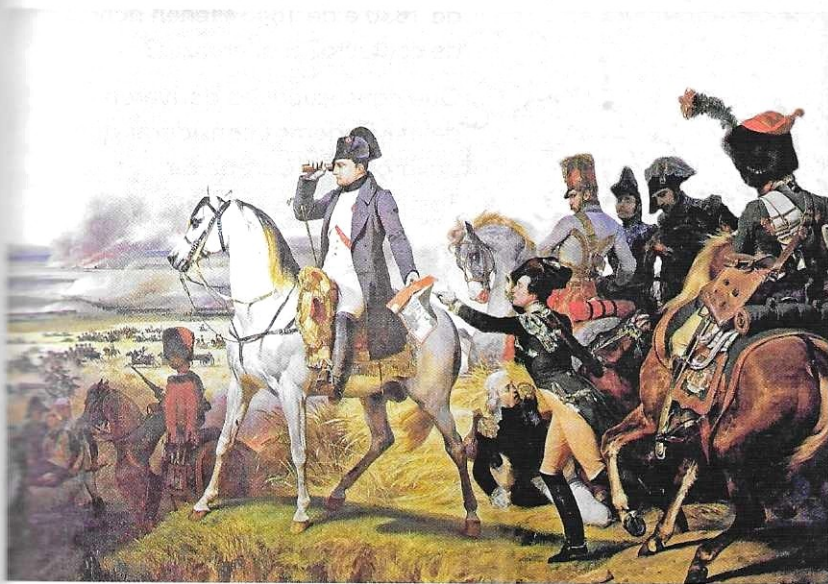
Así, incorporou directamente algúns dos territo-
rios conquistados, mentres que outros pasaron a
ser gobernados por membros da súa familia.
Este foi o caso de España, que foi invadida no
1808 e onde Xosé Bonaparte, irmán de Na-
poleón, foi nomeado rei.

En todos os territorios ocupados por Na-
poleón suprimíuse o absolutismo e im-
plantáronse **réximes constitucionais**, o
que inicialmente xerou simpatías entre re-
formistas e liberais.

Pero axiña se impuxo o rexeitamento
aos franceses xa que, en definitiva, eran
invasores e exerceron o seu dominio a través da violencia e da
explotación da poboación. Estas prácticas activaron as aspira-
cións de independencia nacional dos pobos sometidos.

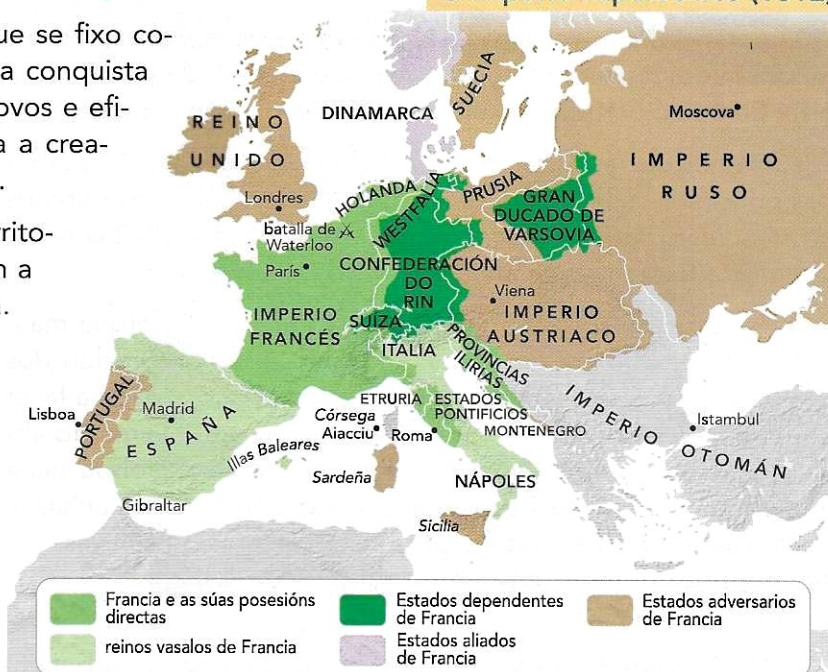
No 1812, o Imperio alcanzara a súa máxima expansión. Desde
entón, empezou o seu declive ante a imposibilidade de ocupar
Rusia, as dificultades que tiña en España e a formación dunha
nova coalición europea encabezada por Gran Bretaña, que che-
gou a ocupar París (1814).

Napoleón foi derrotado definitivamente na batalla de **Water-
loo** (1815) e foi confinado á illa de Santa Elena, ata que morreu
no 1821.

Pintura que representa a Napoleón durante a batalla de Wagram, en 1809, na
que as tropas francesas venceron ás austríacas.

O imperio napoleónico (1812)

Comprendo

4. Como accedeu ao poder Napoleón?
En que dúas etapas se pode dividir o seu goberno?
5. Explica o dobre sentimento que provocou a invasión napoleónica nos países ocupados. Por que foi finalmente derrotado?

Razoo

6. Explica as reformas máis destacadas que levou a cabo Napoleón en Francia e en que medida son ou non herdanza da Revolución.
– Xustifica por que se considera que Napoleón puxo fin á Revolución e á vez consolidou algúns dos seus logros.

Reflexiono

7. Por que Napoleón considera que o seu principal legado é o Código Civil? Que papel lle dá á muller?

Sitúo no espazo e no tempo

8. Observa o mapa de Europa do 1812 e localiza que países actuais formaron parte do Imperio napoleónico e clasifícaos segundo o seu nivel de integración.

3. Como se consolidaron os sistemas liberais?

▶ O legado da Revolución francesa

Do rexeitamento á Revolución...

As potencias que venceron a Napoleón (Austria, Prusia, Rusia e Reino Unido) reuníronse no Congreso de Viena (1815) para organizar Europa a partir do rexeitamento á Revolución francesa.

Iso significou restaurar as **monarquías absolutistas** e acabar cos principios constitucionais, a soberanía nacional e os dereitos da cidadanía. Por iso, o período que vai de 1815 a 1848 coñécese como a **Restauración absolutista**.

O Reino Unido continuou sendo unha excepción, porque mantivo o seu réxime parlamentario. En Francia, a restauración dos Borbóns asociouse a unha monarquía que se viu obrigada a facer unhas mínimas concesións que diferenciaban este réxime do absolutismo tradicional. Así, o novo rei, Luís XVIII, aprobou unha "Carta outorgada" pola que concedía aos seus súbditos unhas liberdades moi restrinxidas e creaba dúas cámaras consultivas.

... á remodelación de Europa

En Viena procedeuse a remodelar o mapa europeo en beneficio dos vencedores, os grandes imperios autocráticos de Austria, Rusia e Turquía. Francia volvía ás súas súas fronteiras de 1792 e o que fora o Imperio dividiuse entre as potencias absolutistas, de acordo cos seus intereses e sen respectar nin a vontade nin as aspiracións de independencia dalgúns pobos.

Tamén se creou a **Santa Alianza**, un tratado de axuda mutua entre os monarcas absolutos que lles outorgaba o dereito para intervir en calquera país onde a orde absolutista fose desafiada por unha revolución liberal.

A repartición do pastel dos reis no Congreso de Viena, 1815.

Talleyrand, co retrato de Luís XVIII, futuro rei de Francia.

Observo e analizo

9. Analiza a caricatura sobre o Congreso de Viena, explica que representa, que decisións se tomaron nel e valora o seu impacto.
10. Identifica os personaxes que aparecen no cadro de Eugène Delacroix e explica o sentido que ten a composición.

Comprendo e razoo

11. Por que se produciron as revolucións de 1830 e de 1848? Teñen puntos de contacto? E diferenzas?
12. Que consecuencias derivaron delas? Podemos considerar que puxeron fin á Europa da Restauración?

Sitúo no espazo e no tempo

13. Observa o mapa de Europa en 1815 compárao co de 1812:
 - Que sucedeu co antigo Imperio napoleónico?
 - Que Estados foron os grandes beneficiados do Congreso de Viena? Que territorios conseguiron?
 - Que territorios están baixo dominio dun Estado imperial?

A Europa do Congreso de Viena (1815)

AS REVOLUCIÓNS LIBERAIS DE 1830 E 1848

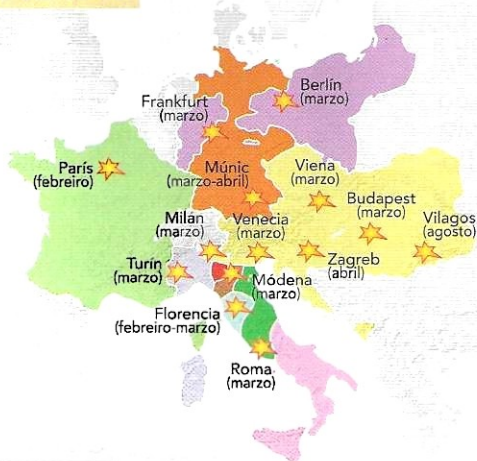
Malia as prevencións das monarquías absolutistas e a represión que practicaron, o liberalismo foi crescendo en Europa, o que se traduciu en insurreccións en España, Portugal, Nápoles e no Piamonte, entre 1820 e 1824. Todas elas foron sufocadas pola intervención dos exércitos absolutistas.

A recuperación do liberalismo moderado no 1830

A revolución liberal continuou e en 1830 iniciouse unha nova etapa de movementos revolucionarios que tivo o seu principal centro en Francia.

Carlos X foi destronado e abriuse o paso a unha monarquía constitucional que suprimiu os privilexios nobiliarios e consolidou o sufraxio censatario. Foi a expresión do **liberalismo moderado**, que tamén se impuxo en España e Portugal.

As revolucións de 1848

● Puntos revolucionarios no 1848

Combates nas rúas de Berlín, marzo de 1848.

Eugène DELACROIX: *A Liberdade guiando o pobo*, 1830. O cadro mostra a unión de diferentes sectores sociais na súa loita pola liberdade durante as xornadas de xullo do 1830 en París.

O protagonismo dos democratas en Europa no 1848

No 1848, o movemento revolucionario iniciado en París estendeuse por Europa, sobre todo nas grandes cidades, e puxo fin á Restauración absolutista.

Estes movementos, que se coñecen como "a Primavera dos Pobos", presentaron características diversas:

- En Francia e en países onde había réximes liberais moderados, tiveron un contido **democrático** (soberanía popular, sufraxio universal masculino, liberdade de prensa, dereito de reunión e asociación...) e incorporaron demandas sociais (dereito á folga, xornada laboral de 10 horas...). Iso explícase polo protagonismo que adquiriron as clases populares, que empezaban a reclamar cambios na organización da sociedade nun sentido máis igualitario e democrático.
- Por outra banda, estas revolucións vinculáronse á vontade dos distintos pobos de emanciparse dos imperios, de conseguir a independencia e de constituírse como **nacións soberanas**. No Imperio austríaco, levantáronse contra o dominio imperial en Hungría, Bohemia, Norte de Italia e na Confederación Xermánica.

A maioría destas revolucións foron reprimidas con dureza e fracasaron, pero abríronlle as portas definitivamente ás reformas liberais, constitucionais e democráticas. Tamén marcaron o avance irreversible das aspiracións nacionais na Europa da segunda metade do século XIX.

4. Por que se crearon novos Estados en Europa?

O desenvolvemento do nacionalismo...

A defensa da soberanía nacional ía asociada ao liberalismo, pero nos pobos sometidos a unha potencia máis forte, alimentaba a vontade de constituírse en Estado independente. Este nacionalismo aumentara en Europa como consecuencia do rexeitamento ao dominio napoleónico nos territorios ocupados que formaban o Imperio.

No Congreso de Viena, as potencias vencedoras de Napoleón incorporaran novos territorios aos seus xa extensos dominios, o que perfilaba os **movementos nacionalistas** como un dos seus grandes inimigos. En Grecia, Polonia, Bélxica ou Alemaña as revolucións liberais foron acompañadas de reivindicacións nacionalistas.

... levou á construción de novos Estados

Os movementos nacionalistas foron medrando paulatinamente e tiveron que enfrontarse ás resistencias dos imperios:

- Na década de 1820, só **Grecia** conseguiu independizarse do Imperio otomán. A causa grega contou coa solidariedade dos liberais europeos que reaccionaron contra as atrocidades cometidas polos turcos. En 1829, o Imperio otomán recoñeceu a **independencia grega**.
- No 1830, iniciouse unha nova onda de movementos revolucionarios que tiveron tamén un contido nacionalista. Mentres Polonia foi esmagada por Rusia, **Bélxica** conseguiu separarse de Países Baixos (1831-1839), e estableceu un sistema de monarquía liberal.
- No 1848, as revolucións nacionais xeneralizáronse principalmente no Imperio austríaco, que se estendía sobre un conxunto de diversas nacionalidades (húngaros, checos, eslovacos, croatas...).

A maioría destas revoltas foron sufocadas (Hungría, Polonia, Croacia, Praga, Lombardía, Véneto, Confederación Xermánica...), pero obrigaron a introducir algunhas reformas descentralizadoras, mesmo no Imperio austríaco.

Os elementos dunha nación

A independencia de Grecia

Nós, descendentes dos sabios e nobres pobos da Hélade, (...) non podemos sufrir sen covardía e autodesprezo o xugo cruel do poder otomán, que nos someteu durante máis de catro séculos (...).

Despois desta prolongada escravitude decidimos recorrer ás armas para liberar a nosa patria dunha tiranía terrible (...). A guerra contra os turcos (...) non está destinada a obter vantaxes para unha parte do pobo grego, é unha guerra nacional, unha guerra sacra, unha guerra que ten como obxectivo recuperar os dereitos da liberdade individual, da propiedade e da honra (...).

Declaración de Epidauru, 1822

© EDITORIAL VICENS VIVES

Litografía titulada *A República Universal* (1848), que representa os diferentes pobos do mundo a través das súas bandeiras e unidos pola República Universal, baseada nos principios revolucionarios de liberdade, igualdade e fraternidade.

As nacionalidades do Imperio austríaco

AS UNIFICACIÓNS DE ITALIA E ALEMAÑA

No 1848, nin Italia nin Alemaña existían como Estados, pero en 20 anos formáronse como tales, cun sistema constitucional en cada país. Foron as dúas grandes expresións das novas nacións europeas.

Italia

Italia estaba dividida en múltiples Estados. Nalgúns desenvolveuse un movemento de afirmación nacional (*Risorgimento*) que preconizaba a unión de todos os italianos. Esta perspectiva expresouse en 1830 e con maior amplitude en 1848, pero non logrou impoñerse.

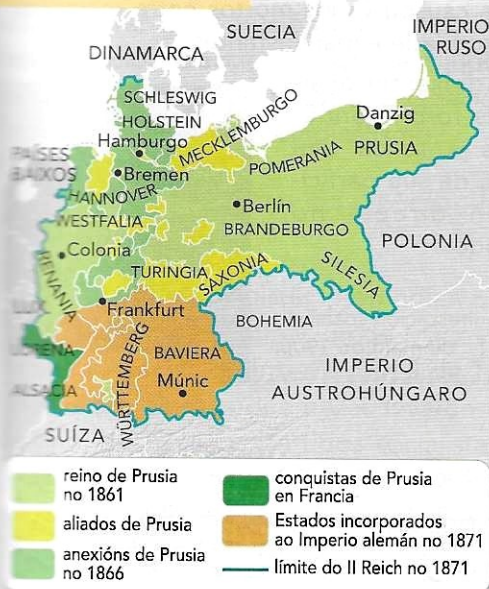
Desde 1859, a iniciativa do **Piemonte**, unha rica monarquía constitucional, co rei Vitor Manuel II de Savoia e co primeiro ministro Cavour á fronte, tivo a forza suficiente para enfrontarse a Francia e a Austria e incorporar os Estados do Norte (1859-1866). No centro e no Sur, a activa participación dos republicanos de Garibaldi permitiu a anexión do reino das Dúas Sicilias en 1860. Tras ela, en 1861, creouse o reino de Italia.

No 1866, só quedaban os Estados Pontificios á marxe, que foron ocupados en 1870, convertendo Roma na capital.

A unificación italiana

A unificación alemá

Alemaña

Alemaña era unha nación multiestatal dividida en 39 Estados, boa parte dos cales crearan, baixo o liderado de Prusia, unha Unión aduaneira ou Zollverein (1834) para facilitar o desenvolvemento do comercio entre eles.

No 1848, un movemento revolucionario logrou unha primeira unificación e formou un parlamento elixido por sufraxio en Frankfurt, pero non puido facerlle fronte á reacción conservadora e foi derrotado.

Desde entón, a iniciativa pasou a mans do rei de Prusia, Guillerme I, e do seu primeiro ministro, Otto von Bismarck (1860), que optaron por impoñerse aos demais territorios a través dunha estratexia bélica. Así, derrotaron a Dinamarca, o que permitiu incorporar Schleswig e Holstein (1864) a Austria (1866), que tivo que ceder nas súas pretensións sobre a Confederación Xermánica, e a Francia (1871), nunha guerra que uniu a todos os alemáns.

No 1871, Guillerme I foi proclamado káiser (emperador) do II Reich (Imperio) alemán.

Análizo

- Le a *Declaración de Epidauru* e establece os motivos e os obxectivos da independencia grega que se reflicten nela.
- Observa a litografía *A República Universal*. Valora e debate na clase sobre o seu significado. Consideras que o seu contido é unha utopía irrealizable? Xustifícao.

Análizo procesos históricos

- Establece a sucesión temporal da creación de novos Estados en Europa no século XIX. Como se desenvolveron as unificacións de Italia e Alemaña?
- Que nacionalidades integrantes do Imperio austríaco no século XIX son hoxe Estados independentes?

5. Como xurdiu e medrou o movemento obreiro?

Durante o século XIX consolidáronse os sistemas liberais ao mesmo tempo que se fortaleceu a industrialización. As duras condicións de vida e traballo dos obreiros e a conciencia da desigualdade que os separaba dos seus patróns, motiváronos a buscar solucións aos seus problemas. As súas actuacións (peticións, folgas, revolucións...), formas de organización (asociacións, sindicatos, partidos etc.) e ideas e valores forman o **movemento obreiro**.

Empezou co nacemento dos sindicatos...

Unha das primeiras accións dos traballadores foi o **ludismo**, que protagonizou motíns e a destrución violenta de máquinas, por consideralas culpables do desemprego.

Xunto con estas reaccións, axiña xurdiron, especialmente en Gran Bretaña, sociedades de axuda mutua entre traballadores dun oficio (fiado, tecido...), para apoiarse en caso de paro ou enfermidade, crear cooperativas de consumo e esixir mellores condicións de traballo.

No 1834, naceron os primeiros sindicatos (*Trade Unions*), que máis adiante se organizarían por sectores industriais e que reivindicaban o dereito de asociación, melloras salariais, redución da xornada de traballo e regulación do traballo infantil. Entre 1838 e 1848, o movemento obreiro británico apoiou ao **cartismo** (Carta do Pobo), un movemento que esixía o sufraxio universal masculino para ter representantes no Parlamento e poder cambiar as leis.

... seguiron reformistas e revolucionarios...

Desde mediados do século XIX houbo organizacións obreiras reformistas que, sen cuestionar o capitalismo, buscaban obter mellores condicións de traballo. Así ocorreu en moitos sindicatos de Estados Unidos, do Reino Unido, e en sindicatos e asociacións católicas nadas despois da encíclica *Rerum Novarum* do papa León XIII (1890).

En paralelo xurdiron tamén teorías e organizacións co obxectivo revolucionario de transformar a sociedade capitalista. Pouco antes, houbo varios **socialistas utópicos** como Fourier, Owen... que propoñían crear comunidades de propiedade colectiva e autoxestionadas.

Pero as dúas grandes ideoloxías revolucionarias foron o **marxismo** e o **anarquismo**. Ambas defendían que o capitalismo, baseado na propiedade privada dos medios de produción, explotaba á gran maioría, os traballadores, en beneficio dunha pequena minoría, os propietarios.

As dúas coincidían tamén en que a solución era destruír a sociedade capitalista para alcanzar unha nova sociedade, cos medios de produción colectivos e en mans do proletariado, sen clases sociais e sen Estado. Pero discrepaban sobre como chegar a esa sociedade igualitaria soñada.

V. CUTANDA: Unha folga de obreiros en Bizkaia, 1892.

A traxedia de Chicago en maio do 1886

Os días 1 ao 4 de maio do 1886, produciuse unha folga xeral en Chicago pola xornada de 8 horas.

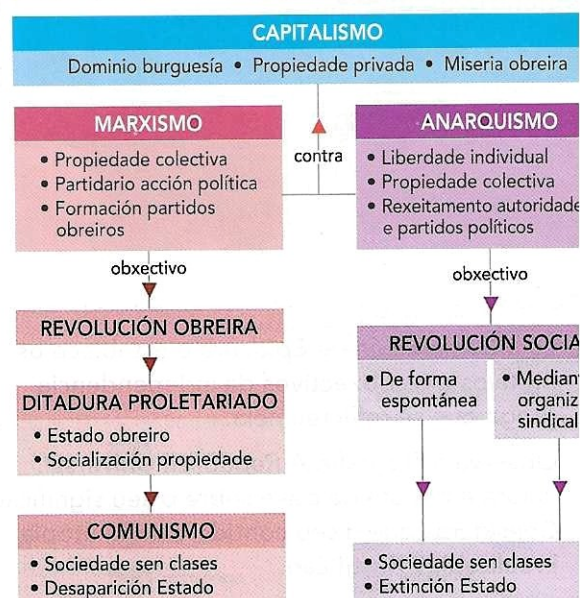
Houbo varios altercados, nos que os disparos da seguridade privada ocasionaron un morto e varios feridos entre os folguistas e unha bomba causou varios mortos entre membros de seguridade e manifestantes.

Cinco dirixentes anarquistas foron condenados á forza sen probas da súa participación directa no atentado.

Manifestación socialista o 1.º de maio do 1906.

Marxismo e anarquismo

... coas ideas marxistas...

A mediados do século XIX, **K. Marx** e **F. Engels**, crearon as bases do marxismo. A evolución da humanidade pasou por etapas (esclavista e feudal) e, tras a revolución da burguesía, chegou á capitalista. Para ambos, a dinámica capitalista provocaría o propio fin do sistema. O choque entre o interese global e o poder económico duns poucos propietarios levaría o capitalismo ao colapso.

Os marxistas crearon **partidos e sindicatos socialistas** que guiaban cara á revolución, pero tamén defendían a participación na vida política e sindical. Tras a revolución, faría falta unha ditadura para expropiar a burguesía e, logo, chegaría o **comunismo**, a sociedade sen clases.

... e o pensamento anarquista...

Reúne as ideas de varios pensadores (**Proudhon, Bakunin, Kropotkin**), que teñen en común tres principios: liberdade individual, propiedade colectiva e rexeitamento de toda autoridade, en particular a do Estado.

Desconfiaban de intervir como partido político, e esperaban lograr a revolución mediante unha folga xeral. Un sector apoiou a acción directa, a miúdo violenta, contra o Estado, a Igrexa etc., e outro, a creación de sindicatos revolucionarios, o anarcosindicalismo.

... que se agruparon en asociacións internacionais

Socialistas e anarquistas pretendían unir os traballadores do mundo. Coa participación de Marx e Bakunin, creouse a **Primeira Asociación Internacional de Traballadores** (1864-1876), pero as súas diferenzas levaron á escisión en 1872. No ano 1889, varios partidos socialistas-marxistas de Alemaña, Francia, España etc., fundaron a **II Internacional**. Esta impulsou a loita pola xornada de 8 horas e adoptou o 1.º de maio como festa dos traballadores.

Comprendo e razoo

18. Que entendes por movemento obreiro? Que factores promoveron o seu desenvolvemento?
19. Que distingue un sindicato dun partido? Cales foron as reivindicacións dos primeiros sindicatos obreiros?
20. Por que se elixiu o 1.º de maio como Festa Internacional dos Traballadores?
21. Analiza as semellanzas e diferenzas entre marxistas e anarquistas. Que papel lle dá cada un ao Estado?

Considerando que, contra o poder colectivo das clases posuidoras, o proletariado non pode actuar como clase sen constituír un partido político diferenciado, oposto a todos os antigos partidos políticos formados pola clase posuidora.

Que esta organización do proletariado nun partido político é indispensable para asegurar o triunfo da revolución social e do seu obxectivo supremo: a abolición das clases.

Que a coalición das forzas obreiras (...) ha de servir de panca (...) para a conquista do poder político polo proletariado.

Karl MARX: *Conferencia de Londres, 1871.*

Marx e Engels

Marx é un comunista autoritario e centralista. Quere o que nós queremos: o triunfo da igualdade económica e social, pero no Estado e pola forza do Estado; pola ditadura dun goberno provisional poderoso e, por dicilo así, despótico, isto é pola negación da liberdade. (...)

(Nós) queremos a reconstitución da sociedade, e a constitución da unidade humana, non de arriba abaixo, pola vía de calquera autoridade, senón de abaixo arriba, pola libre federación das asociacións obreiras, de toda clase, emancipadas do xugo do Estado.

BAKUNIN: *Carta privada, 1872.*

Bakunin

Póñoome na súa mentalidade

22. Organizádevos en grupos de tres para facer un debate. Un será un dirixente marxista, outro anarquista e o terceiro o moderador. O debate debe xirar sobre:
 - Obxectivos da revolución social do proletariado.
 - Conveniencia ou non de crear partidos políticos para conseguir os obxectivos revolucionarios.O moderador canalizará o debate e, ao final, redactará un informe sobre quen defendeu a súa posición con argumentos máis adecuados ao contexto histórico.

6. Xurdiu unha nova arte para a burguesía?

O ROMANTICISMO

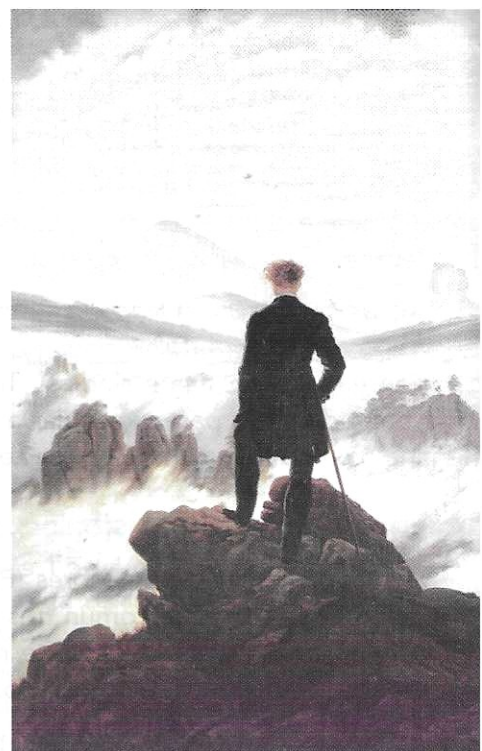
O **Romanticismo** expandiuse por Europa a principios do século XIX, como unha reacción contra o clasicismo anterior. Tiña como principais valores o amor á **liberdade individual e nacional**, idea que conecta coas revolucións burguesas da época; a exaltación do **individualismo** e das **tradicións**; a procura das **raíces no pasado**, fundamentalmente na Idade Media; e a defensa dos **sentimentos** fronte ao racionalismo ilustrado.

A pintura daba maior movemento e dinamismo ás composicións mediante liñas curvas e diagonais e o uso de cores brillantes. A escultura expresaba o movemento e os sentimentos con formas axitadas e dinámicas, e a xestualidade e expresión dos rostros.

Destacaron pintores como **Caspar David Friedrich**, **Eugène Delacroix**, **Théodore Géricault**, **John Constable** e **William Turner**.

François RUDE: A Marsellesa, 1836.

Caspar David FRIEDRICH: O camiñante sobre o mar de nubes, 1818.

O REALISMO

Na segunda metade do século XIX, o **Realismo** desprazou o Romanticismo. Este cambio foi debido a diversas causas:

- A fin da visión idealizada romántica, ante a evidencia de novas desigualdades sociais.
- O avance da industrialización que mostrou como no novo sistema existía miseria, traballo infantil e explotación.
- O avance da ciencia no século XIX, que impuxo a observación e a descrición para coñecer a realidade.

Os artistas realistas describiron fielmente a realidade da súa época. Os pintores plasmaron a vida cotiá e os problemas sociais da industrialización (inxustiza, fatiga no traballo etc.), tratados dunha maneira máis verídica, obxectiva e imparcial.

En pintura destacaron **Gustave Courbet**, **Honoré Daumier** e **Jean François Millet**.

Gustave COURBET: Enterro en Ornans, 1850.

Honoré DAUMIER: Vagón de terceira clase, 1860.

O IMPRESIONISMO

O **Impresionismo** apareceu no último terzo do século XIX e tivo como principal vontade a representación dos efectos cambiantes da luz sobre os obxectos.

Os pintores impresionistas subordinaron a forma á cor. Para poder captar esta sensación, os artistas debían observar a realidade en directo, ao aire libre.

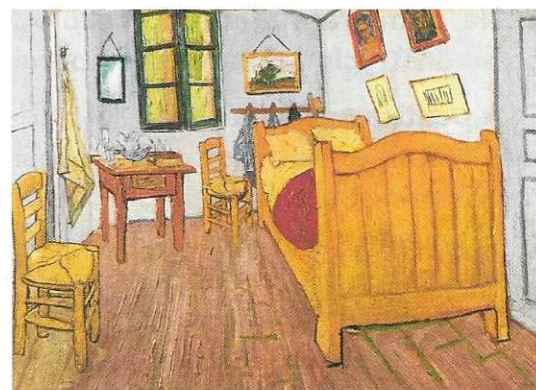
Igualmente, utilizaron unha técnica de pinceladas soltas e rápidas, xustapoñendo as cores de tal maneira que, a unha certa distancia, se fundisen na retina do espectador. O obxectivo non era pintar o que vía o artista, senón reflectir como o vía.

Francia foi o berce deste novo estilo, cuxos principais representantes foron **Édouard Manet**, **Claude Monet**, **Auguste Renoir** e **Alfred Sisley**.

A mediados da década de 1880, unha serie de artistas mostraron un afastamento das formulacións impresionistas e exploraron outras vías como a xeometría, a cor, a liña e a expresividade. Foron os postimpresionistas, entre os que sobresaíron artistas excepcionais como **Edgar Degas**, **Georges Seurat**, **Paul Cézanne**, **Vincent van Gogh**, **Henri Toulouse-Lautrec** e **Paul Gauguin**.

Édouard MANET: *O xantar campestre*, 1863.

Vincent VAN GOGH: *A habitación de Van Gogh en Arlés*, 1888.

O MODERNISMO

O **Modernismo** xurdiu a finais do século XIX e foi basicamente un movemento arquitectónico, aínda que tamén tivo o seu reflexo na pintura e na escultura. Os pintores decantáronse polo abandono dos aspectos cotiáns para plasmar temas de contido simbólico e conceptual.

Cunha finalidade claramente decorativa, inspiráronse nas formas da natureza, e a muller converteuse nun tema recorrente. Destacan o austríaco **Gustav Klimt** e o checo **Alfons Mucha**, que tamén foi un importante creador de carteis.

Gustav KLIMT: *O bico*, 1908.

Comprendo e razoo

23. Describe a pintura de Friedrich, que características de Romanticismo observas? Que che suxire a pintura?

Comparo

24. Sintetiza os elementos do Romanticismo e do Realismo, facendo fincapé nas súas diferenzas.
25. Cal foi a principal preocupación dos impresionistas? Como conseguían o seu obxectivo? En que se diferenciaban os postimpresionistas?

Valoro o patrimonio colectivo

26. Busca información sobre o cadro de Courbet:
- Cal é a composición da obra e a disposición dos personaxes? Que elemento destaca no plano do fondo?
 - Que cores utiliza o pintor? Cres que aumentan a sensación de dramatismo da obra? Por que?
 - Pescuda que críticas recibiu esta obra e por que.